

Slovenská justícia očami verejnosti, odborníkov a sudcov

Výsledky výskumného projektu Inštitútu pre verejné otázky. Júl 2012

Inštitút pre verejné otázky (IVO) realizuje výskumný projekt *Slovenská justícia očami verejnosti, odborníkov a sudcov*, zámerom ktorého je zmapovať názory verejnosti, expertov a sudcov na problémy slovenského justičného systému, ich príčiny a možné spôsoby riešenia. Projekt spočíva v realizácii viacerých prieskumov názorov občanov na reprezentatívnej vzorke obyvateľstva SR a v zisťovaní názorov odborníkov a sudcov v dvoch špeciálne vytvorených paneloch.

Členmi odborného panelu sú vedecko-pedagogickí pracovníci zaoberajúci sa problematikou právneho štátu na vysokoškolských pracoviskách a akademických inštitúciách, experti, pracujúci v mimovládnych neziskových organizáciách, advokátskych kanceláriách a médiách, a nezávislí analytici (celkový počet expertov v tomto prieskume bol 24). Členmi sudcovského panelu bolo v tomto prieskume 31 sudcov pracujúcich na súdoch rôzneho stupňa. Menný zoznam členov obidvoch panelov je prístupný na webstránke www.ivo.sk.

Projekt, ktorý IVO realizuje v rokoch 2011 – 2012, podporuje Nadácia otvorenej spoločnosti (NOS – OSF).

V júni 2012 sa uskutočnil prieskum, ktorý zisťoval **dôveryhodnosť inštitúcií** v oblasti justície, názory na **vyhliadky v oblasti spravodlivosti** v spoločnosti a v oblasti súdnictva, ako aj názory na **dve konkrétne aktuálne udalosti** (voľbu členov Súdnej rady SR a žaloby skupiny sudcov na štát za diskrimináciu, ktorej boli podľa nich vystavení z dôvodu nerovnakého odmeňovania v porovnaní so sudcami Špeciálneho súdu). Prieskum názorov verejnosti sa uskutočnil na reprezentatívnej vzorke 1 026 obyvateľov SR vo veku od 18 rokov. Údaje boli zozbierané metódou osobných rozhovorov, zber údajov uskutočnila agentúra FOCUS v dňoch 5. 6. – 11. 6. 2012.

* * *

Prvá otázka v prieskume sa týkala **dôveryhodnosti súdnych inštitúcií** – Ústavného súdu, Najvyššieho súdu a všeobecných súdov/súdnictva. Bola formulovaná nasledovne: *Povedzte, prosím, do akej miery dôverujete alebo nedôverujete nasledujúcim inštitúciám.* Odpovede sú uvedené v tabuľke 1.

Tabuľka 1

Dôveryhodnosť inštitúcií medzi občanmi SR (v %)

	Úplne dôverujem	Skôr dôverujem	Skôr nedôverujem	Vôbec nedôverujem	Neviem
Ústavný súd SR	5	38	33	16	8
Najvyšší súd SR	4	33	32	22	9
Súdy, súdnictvo	2	26	40	27	5

Zdroj: IVO, jún 2012.

V prípade všetkých troch inštitúcií prevažovala nedôvera nad dôverou. Ústavnému súdu dôverovalo (úplne alebo skôr) 43 % respondentov, nedôverovalo (skôr alebo vôbec) 49 %. Najvyššiemu súdu SR dôverovalo 37 %, nedôverovalo 54 % respondentov.

Znovu sa potvrdilo, že väčším deficitom dôvery občanov na Slovensku trpia všeobecné súdy. V júni 2012 súdy pokladalo za dôveryhodné iba 28 % respondentov, za nedôveryhodné 67 %. Pozrime sa teraz, ako sa zmenila dôvera občanov k súdnym inštitúciám od októbra 2011 do júna 2012 (tabuľka 2). Mierne priaznivý vývoj zaznamenala dôvera k Ústavnému súdu SR, ktorá stúpila z 37 % na 43 %, iba o malú hodnotu – o 2 % body – sa zvýšila dôvera k Najvyššiemu súdu SR a k všeobecným súdom.

Tabuľka 2

Vývoj dôvery k najvyšším ústavným inštitúciám SR (% dôverujúcich : % nedôverujúcich)

	X. 2011	VI. 2012
Ústavný súd SR	37 : 57	43 : 49
Najvyšší súd	35 : 58	37 : 54
Súdy, súdnictvo	26 : 70	28 : 67

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, október 2011, jún 2012.

Pozn.: Zlúčené odpovede „úplne a skôr dôverujem“ a „skôr a vôbec nedôverujem“. Zvyšok do 100 % tvoria odpovede „neviem“.

V nasledujúcej tabuľke je zaznamenaná dôveryhodnosť súdnych inštitúcií optikou prívržencov vládneho Smeru-SD a strán súčasnej parlamentnej opozície (tabuľka 3). Stranícka optika sa síce v menšej miere, ale predsa len premieta do vnímania dôveryhodnosti súdnych inštitúcií.

Tabuľka 3

Dôvera k súdnym inštitúciám podľa prívržencov parlamentných strán (% dôverujúcich : % nedôverujúcich)

	Ústavný súd	Najvyšší súd	Súdnictvo
Smer-SD	61 : 33	52 : 44	38 : 61
Strany parlamentnej opozície	40 : 54	37 : 55	27 : 68
Populácia SR	43 : 49	37 : 54	28 : 67

Poznámka: Zlúčené odpovede „úplne a skôr dôverujem“ a „skôr a vôbec nedôverujem“.

Zvyšok do 100 % tvoria odpovede „neviem“. Popri priaznivcoch Smeru-SD a strán parlamentnej opozície tretiu skupinu predstavujú priaznivci mimoparlamentných strán, nevolíči a nerozhodnutí volíči, odpovede ktorých nie sú zahrnuté do tejto tabuľky.

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2012.

Názory členov panelu odborníkov na dôveryhodnosť súdnych inštitúcií prezrádzajú omnoho vyššiu mieru kritickosti. Iba 4 % expertov úplne dôveruje Ústavnému súdu. Úplnú dôveru Najvyššiemu súdu a všeobecným súdom (súdnictvu) nevyslovil ani jeden z oslovených expertov. Výrazná nedôvera pritom prevažuje v prípade všetkých troch posudzovaných inštitúcií (tabuľka 4).

Tabuľka 4

Dôveryhodnosť inštitúcií podľa členov panelu expertov (v %)

	Úplne dôverujem	Skôr dôverujem	Skôr nedôverujem	Vôbec nedôverujem
Ústavný súd SR	4	29	63	4
Najvyšší súd SR	0	12	67	21
súdy, súdnictvo	0	29	63	8

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún – júl 2012.

Odlišnú – oproti expertom – mieru dôvery a nedôvery k súdnym inštitúciám vyslovili členovia panelu sudcov. Dôvera voči všeobecným súdom medzi oslovenými sudcami prevažuje nad nedôverou, takisto aj ako dôvera voči Ústavnému súdu. Najnižšiu mieru dôveryhodnosť požíva medzi členmi panelu sudcov Najvyšší súd SR (tabuľka 5).

Tabuľka 5

Dôveryhodnosť inštitúcií podľa členov panelu sudcov (v %)

	Úplne dôverujem	skôr dôverujem	skôr nedôverujem	vôbec nedôverujem	neodpovedal
Ústavný súd SR	3	48	39	10	0
Najvyšší súd SR	3	39	42	16	0
súdy, súdnictvo	0	58	39	0	3

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún – júl 2012.

Nasleduje súhrnný prehľad dôveryhodnosti súdných inštitúcií medzi občanmi, odborníkmi a sudcami:

Tabuľka 6

Dôveryhodnosť súdných inštitúcií medzi občanmi, odborníkmi a sudcami

(% dôverujúcich : % nedôverujúcich)

	Občania	Experti	Sudcovia
Ústavný súd SR	43 : 49	33 : 67	51 : 49
Najvyšší súd	37 : 54	12 : 88	42 : 58
Súdy, súdnictvo	28 : 67	29 : 71	58 : 39

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún – júl 2012.

Pozn.: Zlúčené odpovede „úplne a skôr dôverujem“ a „skôr a vôbec nedôverujem“. Zvyšok do 100 % tvoria odpovede „neviem“.

* * *

Prostredníctvom **d'álšej otázky** sme zisťovali názory verejnosti, expertov a sudcov na **vyhliadky v oblasti spravodlivosti** v spoločnosti **a v oblasti súdnictva** (justície) po parlamentných voľbách 2012. Otázka bola formulovaná nasledovne:

Po marcových parlamentných voľbách nastúpila vláda strany Smer-SD. To prinieslo do nášho politického a verejného života viaceré zmeny. Spomeňte si, prosím, ako vyzerala situácia na Slovensku pred parlamentnými voľbami a povedzte, ako sa, podľa Vášho názoru, môže v období nastávajúceho roka či dvoch rokov zmeniť situácia v nasledujúcich dvoch oblastiach (spravodlivosť v spoločnosti a stav súdnictva, justície).

Tabuľka 7

Názory verejnosti na vyhliadky v oblasti spravodlivosti v spoločnosti a v oblasti súdnictva, justície (v %)

Spravodlivosť v spoločnosti		Stav súdnictva, justície	
určite sa zlepší	1	určite sa zlepší	1
pravdepodobne sa zlepší	16	pravdepodobne sa zlepší	11
asi ostane rovnaká	44	asi ostane rovnaká	46
pravdepodobne sa zhorší	24	pravdepodobne sa zhorší	23
určite sa zhorší	11	určite sa zhorší	12
nevie, neodpovedal/a	4	nevie, neodpovedal/a	7

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2012.

Ako ukazujú výsledky prieskumu, medzi občanmi prevláda opatrný realizmus – situácia sa nezmení. Podiel pesimistov je v oboch prípadoch vyšší ako optimistov.

Medzi oslovenými sudcami sa názory rozdelili nasledovne: zlepšenie v oblasti spravodlivosti v spoločnosti očakáva 23 %, zhoršenie 32 % a 45 % sudcov si myslí, že situácia ostane rovnaká. Zlepšenie v súdnictve, justícii očakáva 29 % sudcov, zhoršenie 45 % a 26 % si myslí, že situácia sa nezmení. Kritickejšie vidia vyhliadky ďalšieho vývoja odborníci. Iba podľa 13 % členov panelu expertov sa spravodlivosť v spoločnosti v nasledujúcom období zlepší, podľa 41 % sa zhorší a 46 % si myslí, že ostane rovnaká. V súdnictve, justícii zmeny k lepšiemu očakáva tiež iba 13 % oslovených expertov, zhoršenie až 54 % a 33 % neočakáva zmeny.

Súhrnný prehľad názorov verejnosti, expertov a sudcov na vyhliadky v oblasti spravodlivosti v spoločnosti a súdnictva obsahuje tabuľka 8.

Tabuľka 8

Názory občanov, expertov a sudcov na vyhliadky v oblasti spravodlivosti v spoločnosti a v oblasti súdnictva, justície (v %)

Spravodlivosť v spoločnosti	Občania	Experti	Sudcovia
zlepší sa	17	13	23
asi ostane rovnaká	44	46	45
zhorší sa	35	41	32
nevie, neodpovedal/a	4	-	-
Stav súdnictva, justície	Občania	Experti	Sudcovia
zlepší sa	12	13	29
asi ostane rovnaká	46	33	26
zhorší sa	35	54	45
nevie, neodpovedal/a	7	-	-

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún – júl 2012.

Poznámka: Zlúčené odpovede „určite a pravdepodobne sa zlepší“ a „pravdepodobne a určite sa zhorší“. Zvyšok do 100 % tvoria odpovede „neviem“.

Reprezentatívny prieskum zisťoval **názory** verejnosti na **postup predsedu Najvyššieho súdu SR** a Súdnej Rady Štefana Harabina **pri voľbe členov Súdnej rady**. Otázka bola sformulovaná nasledovne:

Predseda Najvyššieho súdu SR a predseda Súdnej rady Štefan Harabin rozposlal sudcom pred voľbami členov Súdnej rady SR zoznam kandidátov, ktorých podporuje. Dal tým najavo, že očakáva, že sudcovia budú voliť práve týchto kandidátov, čím by v Súdnej rade zostala zachovaná väčšina v prospech samotného Harabina. Tento postup vyvolal kritiku. Ku ktorému názoru na postup Štefana Harabina sa prikláňate Vy?

- je to legitímny postup, ktorý zvyšuje otvorenosť pri voľbe členov Súdnej rady
- je to nevhodné ovplyvňovanie sudcov, hraničiace s nátlakom
- neviem

Odpovede občanov na spomínanú otázku obsahuje tabuľka 9. Ukázalo sa, že drvivá väčšina verejnosti (až 72 %) považuje konanie predsedu NS SR a SúR za nevhodné ovplyvňovanie sudcov, hraničiace s nátlakom. Iba 12 % to považuje za legitímny postup, zvyšujúci transparentnosť v súdnictve. Názory priaznivcov Smeru-SD a strán parlamentnej opozície sa v základných kontúrach nelíšia – i keď druhá skupina je ešte kritickejšia.

Tabuľka 9

Názory verejnosti na postup predsedu Najvyššieho súdu SR a predsedu Súdnej rady Š. Harabina pri voľbe členov Súdnej rady SR (v %)

	Priaznivci Smeru-SD	Priaznivci strán parlamentnej opozície	Vzorka SR (celá verejnosť)
Je to legitímny postup, ktorý zvyšuje otvorenosť pri voľbe členov Súdnej rady.	18	9	12
Je to nevhodné ovplyvňovanie sudcov, hraničiace s nátlakom.	66	81	72
Neviem	16	10	16

Poznámka: Popri priaznivcoch Smeru-SD a strán parlamentnej opozície tretiu skupinu predstavujú priaznivci mimoparlamentných strán, nevoliči a nerozhodnutí voliči, odpovede ktorých nie sú zahrnuté do tejto tabuľky.

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2012.

Medzi oslovenými expertmi postup Š. Harabina schvaľuje 17 %, až 79 % s ním nesúhlasí. 26 % členov panelu sudcov považuje postup Š. Harabina za správny, až 71 % oslovených sudcov ho považuje za nesprávny.

Súhrnný prehľad názorov na postup Š. Harabina obsahuje tabuľka 10.

Tabuľka 10

Názory občanov, expertov a sudcov na postup predsedu Najvyššieho súdu SR a predsedu Súdnej rady Š. Harabina pri voľbe členov Súdnej rady SR

	Občania	Experti	Sudcovia
Je to legitímny postup, ktorý zvyšuje otvorenosť pri voľbe členov Súdnej rady.	12	17	26
Je to nevhodné ovplyvňovanie sudcov, hraničiace s nátlakom.	72	79	71
Neviem, neodpovedal/a	16	4	3

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún - júl 2012.

Prieskum názorne ukázal, že verejnosť, experti a sudcovia sa vo svojej výraznej až drvivej väčšine nestotožňujú s postupom predsedu Najvyššieho súdu.

* * *

Posledná otázka v prieskume zisťovala **názory na tzv. „diskriminačné“ žaloby** voči štátu zo strany sudcov všeobecných súdov, keďže neboli odmeňovaní rovnako ako sudcovia Špeciálneho súdu, ktorí dostávali osobitný funkčný príplatok. Títo sudcovia žiadajú od štátu vysokú finančnú náhradu.

Otázka bola sformulovaná nasledovne:

Pred časom viacerí sudcovia všeobecných súdov zažalovali štát za diskrimináciu, lebo neboli odmeňovaní rovnako ako sudcovia Špeciálneho súdu, ktorí dostávali osobitný funkčný príplatok. Títo sudcovia žiadajú od štátu vysokú finančnú náhradu. Aký je váš názor: schvaľujete požiadavku sudcov na finančné odškodnenie? (áno / nie / neviem)

Názory občanov v reprezentatívnom prieskume ukazuje tabuľka 11. Z nej je vidieť, že iba veľmi malá, takmer marginálna časť verejnosti – 7 % – schvaľuje požiadavku sudcov na finančné odškodnenie. Až 8 z 10 respondentov sú opačného názoru. Priaznivci vládnej strany Smer-SD a strán parlamentnej opozície sa v tejto otázke vzácnne zhodli.

Tabuľka 11

Názory verejnosti na odškodnenie sudcov všeobecných súdov (schvaľuje – neschvaľuje)

	Priaznivci Smeru-SD	Priaznivci strán parlamentnej opozície	Vzorka SR (celá verejnosť)
Áno	5	5	7
Nie	84	87	80
nevie	11	8	13

Poznámka: Popri priaznivcoch Smeru-SD a strán parlamentnej opozície, tretiu skupinu predstavujú priaznivci mimoparlamentných strán, nevolíči a nerozhodnutí volíči, odpovede ktorých nie sú zahrnuté do tejto tabuľky.

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2012.

Prieskum ukázal, že iba 8 % oslovených expertov schvaľuje „diskriminačné“ žaloby sudcov, až 92 % odborníkov s takýmto postupom sudcov nesúhlasí. Medzi oslovenými sudcami podpora pre spomínaný krok je vyššia – 26 %, avšak drvivá väčšina členov panelu sudcov – až 74 % – s „diskriminačnými“ žalobami nesúhlasí.

Súhrnný prehľad názorov na odškodnenie sudcov všeobecných súdov obsahuje tabuľka 12.

Tabuľka 12

Názory občanov, odborníkov a sudcov na odškodnenie sudcov všeobecných súdov (schvaľuje – neschvaľuje)

	Občania	Experti	Sudcovia
Áno	7	8	26
Nie	80	92	74
nevie	13	-	-

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún – júl 2012.

Hoci rozdelenie názorov občanov, expertov a sudcov na diskriminačné žaloby sa do určitej miery líšilo, v konečnom dôsledku u všetkých troch skúmaných skupín jednoznačne prevažovalo odmietavé stanovisko k postupu časti sudcov.

* * *

Vypracovali:

Grigorij Mesežnikov, Oľga Gyárfášová, Ján Bartoš

20. 7. 2012

Inštitút pre verejné otázky (IVO), www.ivo.sk